

Kontrola palenisk w praktyce

Poradnik dla urzędników

Copyright

Stowarzyszenie Krakowski Alarm Smogowy

Kraków 2022

Opracowanie:

Karolina Bryk

Magdalena Cygan

Anna Dworakowska

Ewa Lutomska

Natalia Matyasik

Emil Nagalewski

Aleksandra Nowicka

Janusz Piechoczek

Konsultacja prawna:

Miłosz Jakubowski – Fundacja Frank Bold

Redakcja merytoryczna:

Zdzisław Kuczma

Sabina Paciorek

Kamila Załęska

Korekta:

Daria Szwed

Projekt graficzny:

Małgorzata Gryniewicz

Zrealizowano ze środków Clean Air Fund

**CLEAN
AIR
FUND**

 **polski
alarm
smogowy**

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawy prawne kontroli indywidualnych urządzeń grzewczych	5
2.1. Przedmiot kontroli	6
2.1.1 Kontrola przestrzegania uchwały antysmogowej	7
2.1.2 Kontrola spalania odpadów	7
2.2 Prawa i obowiązki kontrolującego i kontrolowanego	7
2.2.1 Kontrolujący – prawa i obowiązki	7
2.2.2 Kontrolowany – prawa i obowiązki	9
2.3. Rodzaje kontroli	9
3. Jak przygotować się do kontroli i jak ją skutecznie przeprowadzić?	11
3.1. Przed kontrolą	11
3.1.1 Co należy zabrać na kontrolę?	11
3.1.2 Co warto wiedzieć przed kontrolą?	13
3.1.3 Trudne sytuacje	15
3.2. Skuteczna kontrola krok po kroku	20
3.2.1 Kary – co zrobić, gdy kontrola wykaże spalanie odpadów lub nieprzestrzeganie uchwały antysmogowej?	27
3.3. Co po kontroli?	28
3.3.1 Kontrole następcze (rekontrole)	28
3.3.2 Nakaz usunięcia urządzenia na skutek decyzji administracyjnej	29
4. Edukacja i działania informacyjne na poziomie gminy	30
Załączniki	33

1

Wstęp

Niniejszy poradnik powstał w celu wsparcia osób odpowiedzialnych za prowadzenie kontroli palenisk w Polsce poprzez zaprezentowanie rekomendacji, które pozwoliłyby na ujednoczenie i usprawnienie systemu.

Poradnik powstał w 2022 roku. To wyjątkowy i ważny rok dla ochrony powietrza w Polsce. W dwóch województwach (śląskim i podkarpackim) zaczęły obowiązywać pierwsze ograniczenia dotyczące kotłów na paliwa stałe, zakazujące użytkowania starych, nieefektywnych urządzeń¹. W dwóch kolejnych (mazowieckim i łódzkim) to ostatni rok użytkowania tzw. kopciuchów, czyli pozaklasowych kotłów na węgiel i drewno, które emitują duże ilości zanieczyszczeń. W kilku innych województwach takie zakazy zaczną obowiązywać w przyszłym lub w kolejnym roku.

Biorąc pod uwagę fakt, że to właśnie emisja z domowych kotłów, pieców i kominków stanowi główne źródło zanieczyszczenia pyłem i rakotwórczym benzo[a]pirenem – wdrożenie przepisów antysmogowych jest kluczowe dla poprawy jakości powietrza. W tym celu zarówno rząd, jak i gminy oferują mieszkańcom dotacje do instalacji źródeł ciepła zgodnych z uchwałami antysmogowymi (np. rządowy Program Czyste Powietrze). Przepisy prawa i dotacje to dwa bardzo ważne elementy w procesie poprawy jakości powietrza w Polsce. Trzecim, równie istotnym, jest zagwarantowanie skutecznego systemu kontroli palenisk, a więc weryfikacji jakie paliwa są wykorzystywane do ogrzewania i w jakich urządzeniach. Podczas kontroli sprawdzane jest czy nie dochodzi do spalania odpadów, węgla złej jakości, mokrego drewna oraz czy urządzenia spełniają wymogi uchwały antysmogowej.

Jak wskazują wyniki analizy PAS przedstawione w raporcie („[Pałacy Problem – Jak działa kontrola palenisk w województwach: małopolskim, mazowieckim i śląskim](#)” z 2022 roku), do którego szczegółowe dane zostały pozyskane ze 167 gmin i dotyczą 2021 roku – czynnikiem, który najmocniej wpływa na skuteczność kontroli jest obecność straży miejskiej lub gminnej. **Dane raportu wskazują, że w ogólnym ujęciu w gminach bez straży system kontroli palenisk jest dysfunkcyjny – to prawie 79% gmin w Polsce**². Ponadto kontrole przeprowadzane są przez urzędników, dla których jest to jeden z wielu obowiązków. Kontrole takie wykonywane są przeważnie w godzinach pracy urzędu, a więc w innych godzinach niż rozpalane są piece. Dodatkowo urzędnicy nie są uprawnieni do wystawiania mandatu, co sprawia, że kontrole są mniej skuteczne i mają głównie charakter edukacyjno-informacyjny.

Poradnik stanowi swego rodzaju kompendium wiedzy dla kontrolerów palenisk. Informacje prawne oraz praktyczne wskazówki w nim zawarte przyczynią się do ujednoczenia i ułatwienia prowadzenia kontroli palenisk w praktyce.

Poradnik obejmuje:

- ▶ **podstawy prawne kontroli indywidualnych urządzeń grzewczych;**
- ▶ **praktyczne wskazówki jak przygotować się do kontroli i skutecznie ją przeprowadzić;**
- ▶ **załączniki z przydatnymi wzorami dokumentów.**

1 W województwie śląskim i podkarpackim od 1 stycznia 2022 roku nielegalne jest stosowanie kotłów eksploatowanych w okresie powyżej 10 lat od daty ich produkcji lub nieposiadających tabliczki znamionowej.

2 Departament Porządku Publicznego MSWiA, *Informacja o działalności straży gminnych (miejskich) w 2016 r. oraz współpracy straży z Policją*, Warszawa 2017 r.

2

Podstawy prawne kontroli indywidualnych urzędzeń grzewczych

Podstawą prawną prowadzenia kontroli indywidualnych urzędzeń grzewczych jest art. 379 ust. 1 [Ustawy Prawo ochrony środowiska](#) [POŚ], z którego wynika, że *Marszałek województwa, starosta oraz wójt, burmistrz lub prezydent miasta sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością tych organów*. Kontrole palenisk w gminach prowadzone są zazwyczaj przez strażników miejskich/gminnych lub pracowników urzędu, zawsze jednak na podstawie odpowiedniego upoważnienia udzielonego przez wójta, burmistrza lub prezydenta, które należy okazać kontrolowanemu mieszkańcowi³.

W wielu przypadkach obowiązek prowadzenia tego typu kontroli zapisany jest również w Programach ochrony powietrza [POP]. Przykładowo w województwie małopolskim, śląskim i mazowieckim realizacja kontroli jest dla gmin obligatoryjna z uwagi na obowiązujący POP, a brak przeprowadzenia odpowiedniej ich liczby może skutkować nałożeniem na gminy kary w wysokości do 500 000 zł, na podstawie art. 315a ust. 1 pkt 3 POŚ.

Za brak realizacji działań określonych w POP gmina może otrzymać karę w wysokości do 500 000 zł

Wątpliwości budzi to, czy wójtowie i burmistrzowie, a co za tym idzie także osoby przez nich upoważnione mogą prowadzić kontrole urzędzeń grzewczych wśród przedsiębiorców (i innych podmiotów korzystających ze środowiska w rozumieniu Ustawy POŚ). Kontrola przedsiębiorców jest co do zasady zadaniem Inspekcji Ochrony Środowiska, a w zakresie ich właściwości również starostów powiatowych i marszałków województw. Jednakże zgodnie z art. 9u [Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach](#) wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast sprawują kontrolę wszystkich podmiotów władających nieruchomościami w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi.

DOBRA PRAKTYKA.

KONTROLE W ASYŚCIE POLICJI

Jeśli w gminie nie ma straży miejskiej/gminnej dobrą praktyką jest prowadzenie kontroli w asyście policji. Urzędnicy nie mają możliwości wystawiania mandatów, a więc obecność policji jest w tym wypadku bardzo pomocna. Co do zasady policja może prowadzić czynności wyjaśniające, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia wykroczenia (np. naruszenia uchwały antysmogowej lub spalania odpadów). Podstawą prawną działania policji są przepisy ustawy o Policji oraz Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Należy jednak zwrócić uwagę na przepis [art. 9v Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach](#), zgodnie z którym na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwy miejscowo komendant ma obowiązek zapewnić wsparcie policji w prowadzeniu kontroli przestrzegania przepisów tej ustawy. Kontrola taka obejmuje m.in. sposób postępowania z odpadami komunalnymi, a więc również przypadki ich spalania.

Te wątpliwości nie dotyczą miast na prawach powiatu, ponieważ prezydenci takich miast mają również kompetencje starostów, w związku z czym sprawują kontrolę nad przestrzeganiem przepisów o ochronie środowiska przez przedsiębiorców.

³ Co wynika z ust. 2 przywołanego przepisu: *Organy, o których mowa w ust. 1, mogą upoważnić do wykonywania funkcji kontrolnych pracowników podległych im urzędów marszałkowskich, powiatowych, miejskich lub gminnych lub funkcjonariuszy straży gminnych.*

Podsumowując, nie ma wątpliwości, że wójt, burmistrz lub prezydent jest organem właściwym do kontroli osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (art. 378 Ustawy POŚ), a także przedsiębiorców – w zakresie prawidłowej gospodarki odpadami komunalnymi na podstawie art. 9u Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Kontrola ta może również dotyczyć spalania **odpadów komunalnych**. Należy jednak pamiętać, że w przypadku kontroli prowadzonej u przedsiębiorców konieczne jest stosowanie przepisów [Ustawy Prawo przedsiębiorców](#).

DOBRA PRAKTYKA. KONTROLE W ZESPOLE STRAŻ – URZĘDNIK

Jeśli w gminie funkcjonuje straż gminna, dobrą praktyką jest prowadzenie kontroli wspólnie przez strażnika oraz innego wykwalifikowanego pracownika gminy zajmującego się tematyką ochrony powietrza (np. ekodoradcę). Jest to dobre rozwiązanie, ponieważ strażnik może się wówczas skupić na prowadzeniu standardowych działań kontrolnych, a urzędnik (np. ekodoradca) na edukacji kontrolowanego, przekazując mu niezbędną wiedzę na temat obowiązujących przepisów oraz dostępnych dotacji na wymianę kotłów i termomodernizację budynków.

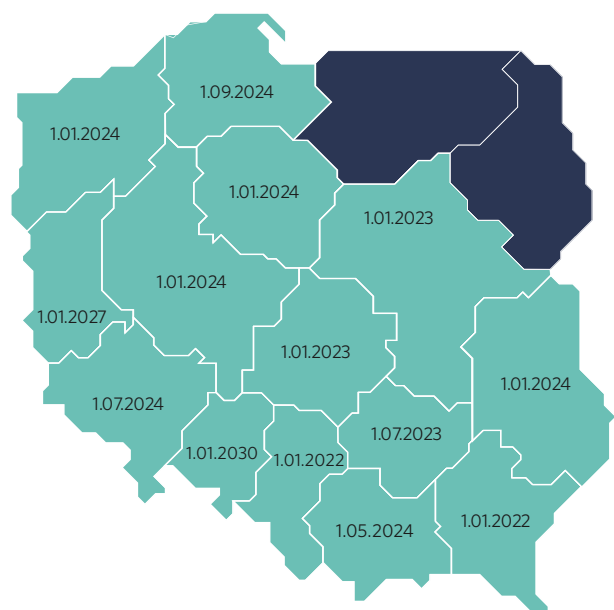
2.1. Przedmiot kontroli

Kontrola obejmować może przestrzeganie wszystkich przepisów o ochronie środowiska – ustawy POŚ, a także innych ustaw, rozporządzeń i aktów prawa miejscowego. Aktualnie, do najważniejszych przepisów w zakresie ochrony powietrza należą uchwały antysmogowe oraz zakaz spalania odpadów i to właśnie na kontroli tych dwóch aspektów skupia się niniejszy poradnik. W ramach kontroli prowadzonej na podstawie art. 379 POŚ można sprawdzić także przy okazji czy przestrzegane są inne przepisy (niezwiązane z ochroną powietrza), np. dotyczące gospodarowania odpadami komunalnymi. **Najważniejszymi kwestiami, które stanowią przedmiot kontroli powinny być jednak uchwały antysmogowe i zakaz spalania odpadów, ponieważ to właśnie one stanowią podstawę skutecznej walki z zanieczyszczeniem powietrza.**

2.1.1 Kontrola przestrzegania uchwały antysmogowej

Uchwały antysmogowe to akty prawa miejscowego przyjmowane przez sejmiki wojewódzkie na podstawie art. 96 ustawy POŚ, w celu zapobiegania negatywnemu oddziaływaniu na zdrowie ludzi i środowisko związanemu z eksploatacją instalacji, w których następuje spalanie paliw. Obowiązują na określonym w nich

TERMINY WEJŚCIA W ŻYCIE ZAKAZÓW
UŻYTKOWANIA WYSOKOEMISYJNYCH KOTŁÓW

■ Województwa z zakazem użytkowania „kopciuchów”
Stan na 15.10.2022 r.

Daty na mapie oznaczają wejście w życie uchwał antysmogowych obowiązujących w poszczególnych województwach. W niektórych gminach obowiązują odrębne tzw. lokalne uchwały antysmogowe. W województwie śląskim i podkarpackim zakaz użytkowania najstarszych kotłów obowiązuje od 1.01.2022 r.

obszarze, który może obejmować całe województwo lub jego część, a nawet pojedynczą gminę. W uchwałach określa się ograniczenia i zakazy adresowane do podmiotów eksploatujących kotły na paliwa stałe, np. zakazy użytkowania najbardziej emisyjnych typów kotłów i pieców lub minimalne wymagania jakościowe dla paliw stałych dopuszczonych do spalania. Kontrola przestrzegania uchwały antysmogowej obejmuje więc dwa aspekty: kontrolę urządzenia grzewczego oraz kontrolę stosowanego paliwa. Aktualnie 14 województw na swoim terenie wprowadziło uchwały antysmogowe, których dokładne zapisy można znaleźć [tutaj](#).

2.1.2 Kontrola spalania odpadów

Spalanie i współpalanie odpadów w indywidualnych urządzeniach grzewczych jest nielegalne. Zakaz ten wynika z zapisów [Ustawy o odpadach](#). Zgodnie z art. 155 tej ustawy, *termiczne przekształcanie odpadów prowadzi się wyłącznie w spalarniach odpadów lub we współspalarniach odpadów*, art. 3 ust. 1 pkt 6 stanowi natomiast, że *ilekroć w ustawie jest mowa o odpadach – rozumie się przez to każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany*. Naruszenie zakazu spalania odpadów stanowi wykroczenie zagrożone karą aresztu lub grzywny (art. 191 Ustawy o odpadach). Spalanie odpadów komunalnych można również zakwalifikować jako naruszenie [Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach](#).

2.2. Prawa i obowiązki kontrolującego i kontrolowanego

W celu ujednolicenia procesu zaleca się przyjęcie procedury przeprowadzania kontroli palenisk pod kątem przestrzegania uchwały antysmogowej i zakazu spalania odpadów w formie zarządzenia wójta (burmistrza, prezydenta). Przykładowo w województwie małopolskim zgodnie z Programem ochrony powietrza wszystkie gminy zobowiązane były przygotować taką procedurę według konkretnych [wytycznych](#). Takie procedury powinny zawierać m.in:

- ▶ podstawę prawną wydania zarządzenia,
- ▶ treść procedury kontroli,
- ▶ wzór protokołu kontroli,
- ▶ wzór upoważnienia do przeprowadzenia kontroli.

2.2.1 Kontrolujący – prawa i obowiązki

Zgodnie z art. 379 [Ustawy POŚ](#), kontrolujący, przeprowadzając kontrolę, jest uprawniony do:

a) *wstępu wraz z rzeczoznawcami i niezbędnym sprzętem przez całą dobę na teren nieruchomości, obiektu lub ich czę-*

Rzeczoznawca. Takie określenie charakteru tych osób pozwala na stwierdzenie, że osoby te powinny dysponować wiedzą fachową związaną z przedmiotem kontroli, co prowadzący powinien móc wykazać, równocześnie to sformułowanie nie dopuszcza współudziału w kontroli innych osób. Osoby towarzyszące przeprowadzającemu kontrolę nie muszą, jak się wydaje, posiadać odrębnego upoważnienia do przeprowadzenia kontroli, przepis takiego wymogu nie określa, nie przewiduje. Osoby takie mogą działać na polecenie przeprowadzającego kontrolę i w zakresie takiego polecenia, samodzielnie żadnych działań podejmować nie powinny⁴.

ści, na których prowadzona jest działalność gospodarcza, a w godzinach od 6 do 22 – na pozostały teren. Korzystanie z usług rzeczoznawcy jest uprawnieniem, a nie obowiązkiem. Odpowiednio przeszkolony i wyposażony urzędnik

4 M. Gorski, Komentarz do art. 380 POŚ, [w:] Prawo ochrony środowiska. Komentarz, Warszawa 2019.

lub strażnik gminny jest w stanie przeprowadzić kontrolę bez udziału rzeczoznawcy. Przepis upoważnia do wstępu na teren nieruchomości, na których nie jest prowadzona działalność gospodarcza w godzinach od 6 do 22.

b) *przeprowadzania badań lub wykonywania innych niezbędnych czynności kontrolnych*. Czynności kontrolne obejmują m.in. pobranie próbki popiołu do badań laboratoryjnych.

c) *żądania pisemnych lub ustnych informacji oraz wzywania i przesłuchiwanie osób w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego*. Użycie przez ustawodawcę określenia „przesłuchanie” może budzić wątpliwości, ponieważ nie jest jasne czy przesłuchanie to ma się odbywać na zasadach określonych w Kodeksie postępowania administracyjnego lub Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia. W dużej mierze zależy to od charakteru kontroli – w przypadku kontroli interwencyjnej lub po ujawnieniu popełnienia wykroczenia w przebiegu kontroli planowej przesłuchanie należy traktować jako czynności wyjaśniające w rozumieniu Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

d) *żądania okazania dokumentów i udostępnienia wszelkich danych mających związek z problematyką kontroli*. Żądanie okazania dokumentów może dotyczyć np. zaświadczenia o klasie kotła lub świadectwa jakości paliwa lub faktury zakupu urządzenia lub paliwa.

Co ważne, **utrudnianie lub udaremnianie kontroli to przestępstwo** w rozumieniu art. 225 Kodeksu karnego: *Kto osobie uprawnionej do przeprowadzania kontroli w zakresie ochrony środowiska lub osobie przybranej jej do pomocy udaremnia lub utrudnia wykonanie czynności służbowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3*. Warto podkreślić tę informację przy próbie utrudniania kontroli przez mieszkańca. Jak w wypadku wszystkich przestępstw, jedynym organem uprawnionym do wymierzenia kary sprawcy przestępstwa jest sąd (art. 42 Konstytucji RP), natomiast ściganiem przestępstw zajmuje się policja. **Jeżeli kontrolowany uniemożliwia przeprowadzenie kontroli należy wezwać na miejsce zdarzenia policję.**

W sytuacji, w której kontrola jest prowadzona z udziałem policji, to właśnie ona ma obowiązek podjąć działania

z urzędu, a pracownik urzędu nie musi dodatkowo zawiadamiać o popełnionym przestępstwie (zgodnie z art. 10 §1 k.p.k.). Natomiast w sytuacji, gdy doszło do utrudniania kontroli, podczas której nie był obecny funkcjonariusz policji, to urzędnik powinien niezwłocznie zawiadomić o przestępstwie policję. Jednocześnie kontrolujący powinien podjąć niezbędne działania do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa (zgodnie z art. 304 §2 k.p.k.).

Zgodnie z art. 380 POŚ, po przeprowadzeniu kontroli kontrolujący zobowiązany jest do sporządzenia protokołu, podpisania go i odebrania podpisu kontrolowanej osoby (lub kierownika kontrolowanego podmiotu), a następnie do wręczenia tej osobie jednego egzemplarza protokołu. Kontrolowanemu przysługuje prawo do wniesienia do protokołu zastrzeżeń. W przypadku odmowy podpisania protokołu przez kontrolowanego, kontrolujący ma obowiązek ująć to w protokole. W takim przypadku kontrolowany może w terminie 7 dni przedstawić swoje stanowisko na piśmie wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta.

Utrudnianie lub udaremnianie kontroli to przestępstwo w rozumieniu art. 225 k.k. i podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Utrudnienie czynności kontrolnej to zawinione działanie lub zaniechanie np. właściciela obiektu, które wywołuje skutek w postaci zakłóconej realizacji czynności kontrolnej, nieudaremniające jednak przebiegu całego postępowania kontrolnego.

Udaremnienie kontroli to zawinione działanie lub zaniechanie np. właściciela obiektu, które wywołuje skutek w postaci braku możliwości rozpoczęcia kontroli lub zrealizowania celu kontroli.

Ponadto, jeżeli w czasie kontroli ujawniona zostanie okoliczność, która uzasadnia prowadzenie kontroli przez WIOŚ – wójt, burmistrz lub prezydent miasta powinien powiadomić ten organ, przekazując dokumentację sprawy (art. 379 ust. 5 POŚ).

2.2.2 Kontrolowany – prawa i obowiązki

Osoba kontrolowana ma prawo żądać okazania identyfikatora/upoważnienia do kontroli od osób przeprowadzających kontrolę, a także uczestniczyć w każdym jej etapie. Kontrolowany jest uprawniony do otrzymania jednego egzemplarza protokołu kontroli oraz do podpisania protokołu. Ma on również prawo wnieść zastrzeżenia i uwagi do protokołu wraz z uzasadnieniem. Ponadto kontrolowany ma prawo odmówić podpisania protokołu, a w przypadku odmowy złożenia podpisu pod protokołem może w terminie 7 dni przedstawić swoje stanowisko na piśmie wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta, staroście lub marszałkowi województwa. Warto wspomnieć, że odmowa podpisania protokołu powinna być, jak wcześniej wskazano,

odnotowana w protokole i nie wyklucza możliwości wniesienia do niego uwag i zastrzeżeń. Stanowisko takie może być wtedy uzupełnieniem uwag wniesionych wcześniej.

Jeśli chodzi o obowiązki kontrolowanego, jest to głównie respektowanie zasad wymienionych w podrozdziale [Kontrolujący – prawa i obowiązki](#) niniejszego poradnika, opisujących prawa kontrolującego, czyli obowiązek umożliwienia przeprowadzenia kontroli, a w szczególności umożliwienia kontrolującemu wstępu na teren nieruchomości, obiektu lub ich części w godzinach od 6 do 22 (w przypadku osób nieprowadzących działalności gospodarczej), przeprowadzania badań lub wykonywania innych niezbędnych czynności kontrolnych, a także obowiązek udzielenia informacji w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego oraz okazania dokumentów i udostępnienia wszelkich danych mających związek z problematyką kontroli. Jak zostało wcześniej wspomniane, udaremnianie lub utrudnianie przeprowadzenia kontroli lub dokonania czynności kontrolnej stanowi przestępstwo, o którym mowa w art. 225 Kodeksu karnego i podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

2.3. Rodzaje kontroli

Kontrole rutynowe (planowe)

To kontrole prowadzone z inicjatywy danego organu, według planu, który został wcześniej ustalony lub jest wymagany przez odpowiednie akty prawne (np. Programy ochrony powietrza).

Kontrole interwencyjne

Są realizowane na podstawie zawiadomień o podejrzeniu nieprawidłowości, które mogą być otrzymywane pisemnie, telefonicznie, ustnie czy drogą elektroniczną lub są to kontrole spowodowane dostrzeżeniem nieprawidłowości bezpośrednio przez organ kontrolny (straż miejską, urzędników czy policję).

Kontrole następcze (rekontrole)

To kontrole ponowne, prowadzone po wcześniejszym wykryciu naruszenia, w celu sprawdzenia czy przepisy naruszone uprzednio są już w danym miejscu przestrzegane. W przypadku tego rodzaju kontroli również stosuje się te same przepisy prawne, co w przypadku kontroli rutynowych i interwencyjnych.

Do wszystkich typów kontroli mają zastosowanie dokładnie te same przepisy prawne – te same organy są uprawnione do ich przeprowadzenia oraz odbywają się na podstawie tej samej procedury. Również **żadna z tych kontroli (jeśli są przeprowadzane u osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej) nie wymaga uprzedniego zawiadomienia o zamiarze jej przeprowadzenia.** Jedynym więc aspektem, który różni kontrolę interwencyjną od rutynowej czy następczej jest powód jej wszczęcia.

DOBRA PRAKTYKA. **PROCEDURA PROWADZENIA** **KONTROLI**

Dobłą praktyką jest opracowanie na poziomie gminy, konkretnych procedur kontrolnych, w tym planu kontroli rutynowych, który uwzględnia na przykład liczbę koniecznych do skontrolowania źródeł emisji na poszczególnych obszarach. Warto w tym celu opierać się na bazie CEEB i na bieżąco ją aktualizować. Ważne jest również określenie sposobu reagowania na zgłoszenia i prowadzenia kontroli następczych.

Takie rozwiązanie funkcjonuje np. we wszystkich małopolskich gminach, które zobowiązuje do tego Program ochrony powietrza.

3

Jak przygotować się do kontroli i jak ją skutecznie przeprowadzić?

3.1. Przed kontrolą

3.1.1 Co należy zabrać na kontrolę?

◆ **upoważnienie do przeprowadzania kontroli** wydane przez wójta (burmistrza lub prezydenta) wraz z legitymacją służbową ze zdjęciem. Mieszkaniec nieruchomości ma prawo wglądu w te dokumenty, które uwiarygodniają kontrolera.

◆ **wzór protokołu kontroli**, który przede wszystkim wskaże najważniejsze ustalenia z kontroli. Posiadanie protokołu, poza ułatwieniem dla kontrolującego, pozwala również na prowadzenie kontroli w całej gminie w jednolity sposób.

↓ [Wzór protokołu](#)

◆ biorąc pod uwagę, że kontrole są najczęściej przeprowadzane w sezonie grzewczym, podczas wysokich stężeń pyłu, kontrolujący powinien zostać wyposażony w **maskę z filtrem przeciwpyłowym** klasy co najmniej FFP2.

◆ **środki zwiększające bezpieczeństwo**, jak:

- ▶ rękawice chroniące przed oparzeniami,
- ▶ okulary ochronne,
- ▶ właściwe obuwie,
- ▶ kamizelka odblaskowa,
- ▶ nakrycie głowy (kotłownie to często niskie pomieszczenia).

◆ **narzędzia do prowadzenia kontroli:**

- ▶ zestaw do pobierania próbek popiołu lub opału (z plombami),
- ▶ sprzęt umożliwiający sporządzenie dokumentacji fotograficznej (aparat, telefon),
- ▶ latarka/latarka czołowa (do odczytania tabliczki znamionowej itp.),
- ▶ szmatka, wilgotne chusteczki – często przydatne do przetarcia kotła celem odszukania niezbędnych informacji.

◆ **pozytywne nastawienie** – kontrola ma ważny cel: ochronę zdrowia i życia ludzkiego przed zanieczyszczeniem powietrza. Kontrolujący, wchodząc na teren kontrolowanej nieruchomości nie powinien zakładać, że kontrolowany popełnił wykroczenie. Może się okazać, że kontrola zakończy się rozmową z prośbą o pomoc w pozyskaniu dofinansowania.

UWAGA! Środki ochrony osobistej nie zapewnią pełnego bezpieczeństwa. W przypadku stwierdzenia, że warunki pracy w kontrolowanej posesji nie spełniają wymogów bezpieczeństwa i higieny pracy, należy odstąpić od czynności kontrolnych i niezwłocznie powiadomić przełożonego.

Dodatkowo zdecydowanie warto mieć przy sobie:

◆ **wydruk treści uchwały antysmogowej** – trudniej mieszkańcy kwestionować podstawy prowadzenia kontroli, mając wgląd w dokument „czarno na białym”, a także fragmenty ustaw i rozporządzeń mających zastosowanie przy kontroli, tj. [treść art. 379 POŚ](#);

◆ **naklejki na źródło ciepła** z informacją do kiedy należy je wymienić zgodnie z obowiązującą uchwałą antysmogową;

◆ **ulotki dotyczące dostępnych dla mieszkańców możliwości uzyskania dofinansowania do wymiany źródła ciepła i termomodernizacji budynku.**

Ulotka powinna zawierać również informacje kontaktowe do komórki w gminie odpowiedzialnej za udzielanie mieszkańcom szczegółowych informacji nt. zasad dotacji (adres, godz. otwarcia, telefon, mail). Przekazanie tego typu materiałów informacyjnych jest jasnym sygnałem, że gminie zależy na wsparciu kontrolowanej osoby w rozwiązaniu problemu i nie zostawia jej bez pomocy.

DOBRA PRAKTYKA. DRONEM W SMOG

Rybnik, Racibórz, Radlin, Mysłówice, Poraj – to tylko niektóre miasta, które korzystały z dronów do ujawniania przypadków spalania odpadów. Jak przebiega taka kontrola? W antysmogowym patrolu uczestniczą dwa drony. Jeden pełni funkcję zwiadowcy – pomaga w namierzaniu źródeł dymu, drugi jest latającym laboratorium pomiarowym – nadlatuje nad wskazany przez zwiadowcę komin, pobiera i analizuje próbki dymu. Sprawdzenie składu dymu trwa około 30 sekund. Wynik pomiaru zostaje przekazany uczestniczącym w akcji urzędnikom, którzy posiadają stosowne upoważnienia do przeprowadzenia kontroli nadane przez wójta, burmistrza lub prezydenta (takie kontrole mogą być także prowadzone w asyście policji). Urzędnicy, gdy zachodzi podejrzenie spalania odpadów, mogą podjąć decyzję o natychmiastowym wejściu na teren posesji i kontroli paleniska. Taki sposób działania umożliwi przegląd dużego obszaru i ułatwi wytypowanie domów stanowiących poważne zagrożenie dla jakości powietrza. Efektem kilkugodzinnego patrolu jest „mapa trucicieli”, czyli miejsc, które powinny być sprawdzone w późniejszym terminie.

Uwaga: na podstawie samych wskazań z drona z analizatorem spalin nie ma możliwości ukarania sprawcy. Konieczne jest podjęcie kontroli wewnątrz budynku.

3.1.2 Co warto wiedzieć przed kontrolą?

◆ **Podstawy prawne kontroli** - kontrolujący musi wiedzieć, że ma prawo ją przeprowadzić, a kontrolowany ma obowiązek umożliwić jej przeprowadzenie. Kontrolujący może być zaskoczony wizytą, stawiać opór przed przeprowadzeniem kontroli. Niektórzy mieszkańcy są przekonani, że kontrolujący nie mają prawa wstępu na teren nieruchomości (często żądają nakazu przeszukania). Dobra znajomość przepisów i umiejętność przedstawienia kontrolowanej osobie powagi konsekwencji mogą wpłynąć na skuteczność kontroli.

◆ **Przepisy uchwały antysmogowej** - bardzo dobra znajomość uchwały antysmogowej jest niezbędna. Kluczowe są m.in. informacje na temat terminów wymiany źródeł ciepła, jak i sposobu obliczania daty wymiany konkretnego źródła ciepła (np. w województwie śląskim i podkarpackim obliczenie opiera się o datę produkcji kotła bez tabliczki znamionowej względem daty wejścia w życie uchwały).

◆ **Centralna Ewidencja Emisyjności Budynków** - w przypadku kontroli planowych i rekontroli oraz jeśli pozwoli na to czas, także w przypadku kontroli inter-

wencyjnych należy sprawdzić, czy adres wskazany do kontroli widnieje już w CEEB. Pozwoli to na weryfikację na miejscu wszystkich zgłoszonych źródeł ciepła albo sprawdzenie, czy wszystkie źródła zostały zgłoszone. Jeżeli dana nieruchomość nie znajduje się w CEEB, kontrola może dodatkowo wskazać taki obowiązek i zwrócić uwagę na konsekwencje jego niedopełnienia.

◆ **Zasady ubiegania się o dofinansowanie** w zakresie wymiany źródła ciepła, termomodernizacji, zarówno w programach ogólnopolskich, jak i realizowanych lokalnie (Czyste Powietrze, gminne programy wsparcia, ulga termomodernizacyjna, programy finansowane ze środków UE na poziomie gminy czy subregionu). Rolą kontroli nie jest oczywiście udzielanie na miejscu doradztwa w tym zakresie, ale minimum wiedzy, którą można przekazać, to informacja na temat możliwości pozyskania dotacji oraz wskazanie miejsca gdzie mieszkaniec uzyska pomoc oraz więcej informacji (urząd gminy, doradca energetyczny, adres punktu informacyjnego czy punktu konsultacyjnego Programu Czyste Powietrze, adresy stron www itp.). Warto w tym celu przygotować wcześniej odpowiednie ulotki.

◆ **Osoby w trudnej sytuacji materialnej** - w takich przypadkach warto wiedzieć, gdzie i do kogo mogą skierować się po wsparcie finansowe i niefinansowe. Chodzi w tym wypadku o narzędzie w postaci jednorazowego dodatku, jakim dysponują ośrodki pomocy społecznej.

◆ **Aktualne ceny paliw** – wiedza na temat aktualnych cen paliw i energii będzie niezbędna by przekonać mieszkańca do wymiany źródła ciepła. Także w tym

wypadku powielanych jest wiele nierzetelnych informacji, które blokują dążenie mieszkańców do wymiany źródła ciepła na niskoemisyjne.

Kontrola może mieć konfrontacyjny charakter – kiedy np. mieszkaniec odmówi wstępu, będzie kwestionował czynności kontrolne lub je utrudniał. Nie można również wykluczyć obrażania czy grożenia. Są to bardzo trudne sytuacje, których uciążliwość można jednak jeszcze przed kontrolą zmniejszyć, odpowiednio się do niej przygotowując. **Dobre merytoryczne przygotowanie i świadomość swoich kompetencji w połączeniu z wiedzą o konsekwencjach za obrażanie funkcjonariusza publicznego nie zlikwidują stresu towarzyszącemu kontroli, mogą jednak pomóc przeprowadzić kontrolę.**

DOBRA PRAKTYKA.

WERYFIKACJA BAZY OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z DOTACJI

Przed kontrolą warto sprawdzić kontrolowany adres w wewnętrznej ewidencji – czy wcześniej korzystał np. z dofinansowania gminnego na wymianę źródła ciepła i czy dalej użytkuje zamontowane źródło ciepła.

Pamiętaj, że masz dobre, merytoryczne przygotowanie i miej świadomość swoich kompetencji.

3.1.3 Trudne sytuacje

Przeprowadzając kontrole domów jednorodzinnych w obszarze zgodności z uchwałą anty-smogową, można się spotkać z trudnymi sytuacjami w kontakcie z właścicielem posesji. Jak reagować na konfrontacyjne zachowania osoby kontrolowanej? Poniżej propozycja użytecznych metod, które pomogą sprawniej przeprowadzić kontrolę.

ZDARTA PŁYTA

Kiedy warto stosować?

Kiedy rozmówca nie chce się zgodzić na przeprowadzenie kontroli.

Struktura komunikatu:

- ◆ Powtórzenie słów rozmówcy,
- ◆ Przedstawienie jednego argumentu, dlaczego kontrolującemu zależy na załatwieniu sprawy zgodnie z oczekiwaniami.

Rozumiem, że nie ma Pan/Pani ochoty wpuścić mnie na teren posesji, jednak w świetle przepisów ma Pan/Pani taki obowiązek, dlatego proszę o danie mi możliwości przeprowadzenia kontroli.

W sytuacji kiedy rozmówca nadal odmawia, warto ponowić komunikat mówiąc:

Rozumiem, że jest Pan/Pani zły/zła z powodu kontroli, jednak zgodnie z art. 379 Prawa Ochrony Środowiska wszyscy mieszkańcy naszego miasta/gminy są zobowiązani udostępnić swoje kotłownie do przeprowadzenia kontroli.

Przy kolejnej odmowie, jeśli się pojawi, warto ponowić komunikat mówiąc:

Proszę Pana/Pani, rozumiem Pana/Pani niechęć, jednak w świetle art. 379 Prawa ochrony środowiska wszyscy mieszkańcy naszego miasta/gminy są zobowiązani udostępnić swoje kotłownie do przeprowadzenia kontroli. Odmowa wpuszczenia będzie dla Pana/Pani oznaczała konsekwencje prawne i wszczęcie postępowania w tej sprawie. Będę zmuszony/a zawiadomić policję o popełnieniu przestępstwa polegającego na utrudnianiu i udaremnianiu kontroli na podstawie art. 225 Kodeksu karnego.

KOMUNIKAT JA

Kiedy warto stosować?

W sytuacji kiedy rozmówca narusza granice kontrolującego.

Struktura komunikatu:

- ◆ Czuję się (określ emocje, uczucia);
- ◆ Gdy Pan/Pani (przedstaw konkretne zachowanie);
- ◆ Ponieważ (powiedz jaki wpływ ma na Ciebie to zachowanie) i chciałbym/chciałabym, aby to zachowanie się zmieniło.

Przykład:

Kiedy Pan/Pani mnie obraża, to nie czuję się z tym dobrze i proszę, żeby Pan/Pani przestał. Proszę mnie nie obrażać w trakcie wykonywania czynności służbowych. Muszę wykonać swoją pracę. Po spisaniu protokołu ma Pan/Pani możliwość odwołania się.

W przypadku znieważenia:

Popelnia Pan/Pani przestępstwo z art. 226 Kodeksu karnego znieważenia funkcjonariusza publicznego – jest to zagrożone karą pozbawienia wolności do roku.

STAWIANIE GRANIC NAZYWANE RÓWNIEŻ TECHNIKA 4 KROKÓW

Kiedy warto stosować?

W sytuacji kiedy rozmówca narusza granice osoby kontrolującej, a prośba o zmianę zachowania po zastosowaniu metody komunikatu „ja” nie przynosi rezultatu.

Struktura komunikatu:

Technika ta polega na eskalowaniu oczekiwań wobec rozmówcy, którego zachowanie jest nieakceptowalne. Częścią tej techniki jest odrębna technika komunikatu „ja”.

- ◆ Krok 1. Komunikat „ja”.
- ◆ Krok 2. Powtórzenie komunikatu „ja”.
- ◆ Krok 3. Zapowiedź sankcji/konsekwencji.
- ◆ Krok 4. Wykonanie sankcji.

Przykład:

Właściciel posesji:

Zabierzcie się do pracy a nie nachodźcie ludzi!

Kontrolujący:

Kiedy Pan/Pani sugeruje, że Pana/Panią nachodzę, to czuję się niekomfortowo i proszę, żeby Pan/Pani nie sugerował takiego zachowania z mojej strony.

Właściciel posesji:

Wie Pan/Pani, nie interesuje mnie jak się Pan/Pani czuje, czuję się nachodzony przez Pana/Panią i tyle.

Kontrolujący:

Proszę Pana/Pani, jeszcze raz powtórzę, nie jest moją intencją nachodzenie Pana/Pani, dlatego proszę tego nie sugerować.

Właściciel posesji:

Zabierzcie się do pracy, a nie marnujcie moich pieniędzy na kontrole.

Kontrolujący:

Proszę Pana/Pani, jeśli nie przestanie Pan/Pani mnie obrażać, to zakończę dziś kontrolę i złożę zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa polegającego na utrudnianiu czynności kontrolnych na policję.

Właściciel posesji:

Nie mam zamiaru przestać, zamiast pracować, Pan/Pani woli mnie nachodzić.

Kontrolujący:

Szanowny Panie/Pani, nie pozostawia mi Pan/Pani innego wyboru niż odstąpić od czynności kontrolnych i zawiadomić policję o popełnieniu przez Pana/Panią przestępstwa.

OGÓLNIKI DO KONKRETÓW

Kiedy warto stosować?

W sytuacji kiedy osoba kontrolowana stosuje ogólną krytykę wobec osoby kontrolującej.

Struktura komunikatu:

Polega na sprowadzaniu ogólnych zastrzeżeń rozmówcy do konkretów, przez dopytanie o szczegóły.

- ◆ Czy może mi Pan/Pani powiedzieć coś więcej na ten temat?
- ◆ Chciałbym odnieść się do Pana/Pani krytyki, potrzebuję jednak więcej szczegółów w tej sprawie.
- ◆ Co ma Pan/Pani na myśli mówiąc, że...?

Przykład:

Właściciel posesji:

Marnujecie tylko publiczne pieniądze, weźcie się wreszcie do pracy.

Kontrolujący:

Co dokładnie ma Pan/Pani na myśli, mówiąc, że marnujemy publiczne pieniądze?

Właściciel posesji:

Za moje podatki marnujecie czas na głupoty. Kiedyś to mowy nie było o żadnym smogu, a piec już przeżył mojego ojca i mnie przeżyje.

Kontrolujący:

Przykro mi, że ochronę zdrowia przed skutkami smogu rozumie Pan/Pani jako marnowanie środków publicznych.

ZAMGLENIE

Kiedy warto stosować?

Technikę zamglenia należy stosować kiedy pomiędzy osobą kontrolującą a kontrolowaną dochodzi do nieporozumienia, w mało istotnej kwestii.

Struktura komunikatu:

Technika ta polega na użyciu zwrotu: „być może”. To efektywny zabieg, dzięki któremu nie konfliktujemy się z rozmówcą, ponieważ unikamy jednoznacznego przyznania mu racji lub też zanegowania jego przekonania.

Przykład:

Właściciel posesji:

Słyszałem, że te kontrole są tylko po to, żeby uprzykrzać ludziom życie.

Kontrolujący:

Proszę Pana/Pani, być może osoba, która przekazała Panu/Pani taką informację miała takie doświadczenia. Mnie natomiast zależy na szybkim przeprowadzeniu kontroli, licząc na pozytywne zamknięcie sprawy. To co, możemy rozpocząć sprawdzanie kotła?

Należy pamiętać, że można odstąpić od podejmowania czynności kontrolnych w momencie gdy powyższe techniki komunikacyjne nie przynoszą skutku i mieszkańiec nie zamierza wpuścić zespołu kontrolującego na teren posesji. W takim wypadku należy bez zbędnej zwłoki zadzwonić na policję. Informacja o próbie podjęcia kontroli powinna zostać zamieszczona w protokole.

3.2. Kontrola krok po kroku

Mając na uwadze główny cel kontroli, którym jest sprawdzenie czy osoba kontrolowana nie dopuściła się spalania odpadów i czy przestrzega zapisów uchwały antysmogowej, należy pamiętać o kilku krokach, dzięki którym każda kontrola będzie przeprowadzona prawidłowo, sprawnie i skutecznie.

Poniżej znajduje się scenariusz wizyty w domu kontrolowanego mieszkańca. Każde kolejne działanie, które należy podjąć w trakcie kontroli (kolumna po lewej) zostało opatrzone komentarzem o praktycznym wymiarze (kolumna po prawej). Scenariusz w formie listy kontrolnej, którą można wydrukować i mieć przy sobie podczas każdej kontroli, znajduje się [tutaj](#) .

ETAP I

Przed przystąpieniem do czynności kontrolnych

Działanie	Komentarz
Przedstawienie się i okazanie legitymacji służbowej (jeśli taką się posiada) oraz imiennego upoważnienia wydanego przez wójta, burmistrza lub prezydenta, do przeprowadzenia kontroli	<p>W sytuacji gdy mieszkaniec odmawia wpuszczenia członków zespołu kontrolnego na teren nieruchomości, należy zadzwonić na policję i wezwać ich na miejsce zdarzenia (gdyż jest to popełnienie przestępstwa z art. 225 k.k.). Zanim jednak podejmie się ten krok warto spróbować porozmawiać z mieszkańcem – zobacz podrozdział <i>Trudne sytuacje</i>.</p> <p>Natomiast gdy w kontrolowanym lokalu znajduje się wyłącznie osoba małoletnia, warto:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ w przypadku kontroli rutynowej – sporządzić notatkę urzędową, odstąpić od kontroli i przenieść ją na inny termin, gdy w lokalu będzie obecny dorosły domownik. Warto tutaj zaznaczyć, że sprawcą wykroczenia może być już osoba, która ukończyła 17 lat (art. 8 Kodeksu wykroczeń). ▶ w przypadku kontroli interwencyjnej (gdy istnieje mocne podejrzenie wykroczenia) – zawiadomić policję lub ew., gdy jest taka możliwość, przywołać do udziału w kontroli dorosłego sąsiada. Można również poczekać z prowadzeniem czynności kontrolnych na pełnoletnich domowników. <p> Wzór upoważnienia</p>

Działanie	Komentarz
<p>Wyjaśnienie jaki jest cel przeprowadzenia kontroli</p>	<p>Celem wizyty jest przeprowadzanie działań kontrolnych pod kątem przestrzegania uchwały antysmogowej i zakazu spalania odpadów. Działania będą obejmowały kontrolę wszystkich urządzeń grzewczych na paliwo stałe znajdujących się na posesji pod wskazanym adresem oraz kontrolę stosowanego w nich paliwa.</p> <p>Warto dodać, że w trakcie kontroli sprawdzane jest zazwyczaj przestrzeganie przez właściciela nieruchomości jego obowiązków wynikających z Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.</p> <p>DOBRA PRAKTYKA. ZACHOWANIE ANONIMOWOŚCI ZGŁASZAJĄCYCH</p> <p>Ze względu na ochronę i zachowanie anonimowości osoby zgłaszającej podejrzenie popełnienia wykroczenia (w przypadku kontroli interwencyjnej) nie ma potrzeby informowania o rodzaju kontroli (rutynowa czy interwencyjna). Warto również skontrolować więcej budynków w okolicy (w tym adres zgłaszającego), aby nie sugerować kto dokonał zgłoszenia.</p>
<p>Przedstawienie podstawy prawnej do przeprowadzenia kontroli oraz praw i obowiązków osoby kontrolowanej</p>	<p>Podstawa prawna do przeprowadzenia kontroli – art. 379 ust. 2 Ustawy Prawo ochrony środowiska i art. 9u ust. 1 Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.</p> <p>Osoba kontrolowana ma prawo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wnieść uzasadnione zastrzeżenia oraz uwagi do sporządzonego protokołu kontroli, który zostanie sporządzony po zakończonych czynnościach kontrolnych (art. 380 ust. 2 POŚ). 2. Może odmówić podpisania protokołu i w terminie 7 dni przedstawić swoje stanowisko na piśmie kontrolującemu. Kontrolujący zobowiązany jest umieścić w protokole wzmiankę o odmowie podpisania (art. 380 ust. 3 POŚ). 3. Jeśli w wyniku kontroli zostanie ujawnione, że osoba kontrolowana popełnia wykroczenie, ma ona prawo do uczestniczenia w prowadzonym postępowaniu na zasadach określonych w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia. <p>Kontrolowany zobowiązany jest do:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Umożliwienia wstępu na teren posesji zgodnie z zapisami art. 379 ust. 3 POŚ. 2. Umożliwienia kontrolującemu przeprowadzenia poboru próbek i wykonania innych niezbędnych czynności kontrolnych. 3. Okazania na żądanie kontrolującego dokumentów mających związek z problematyką kontroli (np. dokumentów dotyczących klasy kotła).

Działanie	Komentarz
Ustalenie liczby indywidualnych palenisk grzewczych znajdujących się na terenie nieruchomości	Kontrolą należy objąć wszystkie eksploatowane w danej nieruchomości lub lokalu instalacje. Urządzenia powinna wskazać kontrolującemu osoba kontrolowana.
Poproszenie o obecność przy kontroli operatora urządzenia grzewczego	Przy kontroli powinna być obecna osoba, która faktycznie obsługuje urządzenie – to ona powinna, na prośbę kontrolującego, otwierać urządzenie w celu oględzin paleniska lub pobrania próbki popiołu.

ETAP II

Kontrola właściwa

Uwaga: wszystkie czynności podejmowane podczas tego etapu powinny być wykonywane w obecności osoby kontrolowanej, czyli faktycznie obsługującej urządzenie.

Działanie	Komentarz
Upewnienie się czy na terenie posesji jest bezpiecznie i czy można przeprowadzić pełną kontrolę	<p>Warto zapytać osobę kontrolowaną czy na terenie posesji jest pies i poprosić o ewentualne odosobnienie zwierzęcia na czas prowadzonej kontroli.</p> <p>DOBRA PRAKTYKA. WERYFIKACJA W BAZIE CEEB</p> <p>Przed kontrolą warto sprawdzić w bazie Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków [CEEB] jakie źródła ogrzewania zostały zgłoszone jako zainstalowanie lub eksploatowane w danej nieruchomości. Jeśli występuje niezgodność informacji w bazie CEEB ze stanem faktycznym, należy odnotować rozbieżność w protokole i pouczyć kontrolowanego o konieczności zmiany deklaracji.</p>
Określenie rodzajów paliw spalanych w poszczególnych paleniskach	

Działanie	Komentarz
<p>Ogłędziny składowiska opału</p>	<p>Należy zwrócić uwagę czy w składowisku opału jest utrzymany porządek i czy nie są tam składowane np. fragmenty mebli, odpadki kuchenne lub inne odpady komunalne. Warto również sprawdzić ogólny sposób gromadzenia śmieci przez osobę kontrolowaną – to również może pomóc w weryfikacji czy nie dochodzi do spalania odpadów.</p> <p>Ważne: Już samo składowanie np. pociętych płyt meblowych razem z węglem jest wykroczeniem z Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (art. 10 ust. 2 w zw. z art. 5 ust. 1 pkt 3 oraz 3b).</p>
<p>Dokumentacja fotograficzna składowiska opału</p>	<p>W ramach dokumentacji fotograficznej warto nadać numerację zdjęć odpowiednią dla lokalizacji wskazanej w protokole kontroli.</p> <p>DOBRA PRAKTYKA. ODPOWIEDNIA DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA</p> <p>Dobłą praktyką jest wykonanie fotografii budynku/kotłowni i/lub składowiska opału w taki sposób, aby widoczny był ogólny pogląd na pomieszczenie oraz adres. W przypadku kilku/kilkunastu kontroli takie działanie ułatwi segregację zdjęć do dokumentacji.</p>
<p>Gdy spalany jest węgiel*:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sprawdzenie świadectwa jakości węgla i faktury zakupu węgla 2. Ocena wizualna węgla. Próba ustalenia czy paliwo spełnia wymagania Ustawy o systemie monitorowania i kontroli jakości paliw lub uchwały antysmogowej 	<p>Jeżeli wystąpiło przypuszczenie, że jakość paliwa jest nieodpowiednia, należy ustalić podmiot, który sprzedał paliwo kontrolowanemu (poprzez sprawdzenie faktury zakupu). Następnie o dokonanych ustaleniach należy zawiadomić Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej (telefonicznie lub mailowo).</p> <p>Ustawa o systemie monitorowania i kontroli jakości paliw Treści uchwał antysmogowych</p>
<p>* Aktualnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie odstąpienia od stosowania wymagań jakościowych dla paliw stałych. Na dzień dzisiejszy jest więc dozwolone wprowadzanie do obrotu paliw stałych niespełniających wymagań jakościowych określonych w rozporządzeniu Ministra Energii z dnia 27 września 2018 r. W praktyce oznacza to przede wszystkim dopuszczenie do sprzedaży gorszej jakości miazg węglowych. Odstąpienie to nie wpływa na obowiązywanie najważniejszych zakazów, ograniczeń i obowiązków wynikających z ustawy, w szczególności zakazu sprzedaży mułu i flotokonzentratu oraz obowiązku przekazania kupującemu świadectwa jakości paliwa. Ponadto, odstąpienie od stosowania wymagań jakościowych dla paliw stałych dotyczy wyłącznie sprzedaży węgla i nie ma wpływu na obowiązywanie przepisów uchwał antysmogowych, które określają jakich paliw nie wolno na danym obszarze spalać. Niezależnie od tego, 13 października 2022 r. weszła w życie Ustawa o zasadach realizacji programów wsparcia przedsiębiorców w związku z sytuacją na rynku energii, która do 30 kwietnia 2023 r. zezwala na sprzedaż z przeznaczeniem do gospodarstw domowych węgla brunatnego, a ponadto znosi karalność za naruszenie zakazu spalania węgla brunatnego, jeżeli taki został wprowadzony do uchwały antysmogowej.</p>	

Działanie	Komentarz
<p>Gdy spalane jest drewno:</p> <p>Wykonanie pomiaru wilgotności biomasy przy użyciu wilgotnościomierza</p>	<p>Przed przystąpieniem do mierzenia wilgotności należy poinformować kontrolowanego o zapisach uchwały antysmogowej z zakresu wilgotności drewna – prawie wszystkie uchwały antysmogowe w Polsce zezwalają na stosowanie wyłącznie biomasy o wilgotności nieprzekraczającej 20%.</p> <p>Ważne: Jeżeli mieszkaniec ma zebrane wilgotne drewno bezpośrednio przy kotle/kominku, który jest rozpalony w momencie kontroli, to należy przyjąć, że z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością tym drewnem pali, pomocne mogą być też wyjaśnienia kontrolowanego i domowników.</p> <p>DOBRA PRAKTYKA. JAK ZBADAĆ WILGOTNOŚĆ DREWNA?</p> <p>Weryfikacja wilgotności drewna polega na zbadaniu trzech sztuk drewna ze sterty przygotowanej na opał (dół, środek, góra). Pomiar każdej sztuki powinien być przeprowadzony dwukrotnie, zgodnie z instrukcją producenta wilgotnościomierza. Wynik końcowy jest średnią z przeprowadzonych sześciu pomiarów. Podczas interpretacji należy uwzględnić niepewność metody pomiarowej.</p>
<p>Oględziny paleniska:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obejrzenie paleniska (sprawdzenie zawartości komory spalania). 2. Obejrzenie popielnika. 3. Obejrzenie otoczenia kotła. 	<p>W celu zachowania bezpieczeństwa podczas oględzin paleniska należy stosować środki ochrony osobistej, m.in.: okulary ochronne, a przy wykonywaniu wszystkich czynności rękawiczki ochronne.</p> <p>Z uwagi na niebezpieczeństwo, m.in. związane z wydmuchem lub poparzeniem, należy zażądać aby to kontrolowany otworzył komorę spalania urządzenia grzewczego.</p> <p>Podczas oględzin należy zwrócić uwagę na czynniki mogące wskazywać na spalanie odpadów, np. bałagan wokół kotła, gwóźdź w palenisku, fragmenty mebli w bezpośrednim otoczeniu kotła itp.</p>
<p>Stwierdzenie spalania odpadów na miejscu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej. 2. Przeprowadzenie czynności wyjaśniających prowadzących do pouczenia bądź ukarania kontrolowanego zgodnie z kodeksem wykroczeń. 	<p>Jeżeli w komorze spalania lub w wybranym popiele widoczne są odpady, wystarczającą podstawą do ukarania jest sporządzenie odpowiedniej dokumentacji fotograficznej i dokładne opisanie ustalonego stanu faktycznego w protokole z kontroli.</p>

Działanie	Komentarz
<p>Nie stwierdzono na miejscu spalania odpadów lub nielegalnego paliwa, ale oględziny składowiska / dymienie / ocena odpadu paleniskowego wskazują na ten proceder:</p> <p>Przystąpienie do pobrania próbki popiołu z urządzenia grzewczego</p>	<p>Jeżeli kontrolowany twierdzi, że nie spalał nielegalnych materiałów, ale zachodzi silne podejrzenie, że jednak doszło do wykroczenia, należy pobrać próbki popiołu z paleniska celem poddania ich badaniom laboratoryjnym.</p> <p>Pobór próbki krok po kroku:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Osoba kontrolowana otwiera komorę przechowywania odpadu paleniskowego (popiołu). 2. Następnie należy wygarnąć wybierakiem na tacę popiół z popielnika. 3. Należy wykonać dokumentację fotograficzną popiołu i bezpośredniego sąsiedztwa urządzenia grzewczego. 4. Kolejny kontrolujący dokonuje oceny, czy całość popiołu zmieści się do przygotowanego pojemnika laboratoryjnego (puszki). Jeśli tak, całość popiołu umieszcza się w pojemniku laboratoryjnym. Jeśli nie, ilość popiołu należy pomniejszyć np. metodą kwartowania. <p>Następnie należy pobrać łopatką porcję popiołu z różnych miejsc i przenieść do pojemnika laboratoryjnego aż do jego napełnienia.</p> <p>Pojemnik powinien być szczelnie zamknięty, opisany (data, godzina, numer lokalizacji) i zabezpieczony plombą.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Ponownie należy wykonać dokumentację fotograficzną zabezpieczonej próbki (najlepiej z wykorzystaniem znaczników pozwalających na identyfikację miejsca wykonania – np. zdjęcie zaplombowanej puszki z popiołem z widocznym numerem plomby oraz położoną obok plakietką z numerem kontroli). <div data-bbox="651 1294 1412 1527" style="border: 1px solid #ccc; padding: 10px; margin: 10px 0;"> <p>Kwartowanie polega na usypywaniu stożka z pobranego i dokładnie wymieszanego materiału, który następnie spłaszcza i dzieli się krzyżowo na cztery części. Dwie przeciwległe części stanowią materiał do dalszych analiz, natomiast kolejne dwie traktowane są jako odpad.</p> </div> <p>Następnie, jeśli badanie wykaże spalanie odpadów należy skierować sprawę do sądu.</p> <div data-bbox="651 1659 1412 1850" style="border: 1px solid #ccc; padding: 10px; margin: 10px 0;"> <p>PAMIĘTAJ, że wraz z wnioskiem o ukaranie oskarżyciel publiczny może wnioskować również zasądzenie zwrotu kosztów poboru i analizy próbek oraz zwrotu kosztów postępowania sądowego!</p> </div> <p> Wzór wniosku o ukaranie</p>

Działanie	Komentarz
<p>Ocena urządzenia grzewczego pod kątem spełnienia przepisów uchwały antysmogowej:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pouczenie kontrolowanego o przepisach uchwały antysmogowej. 2. Sprawdzenie dokumentacji technicznej urządzenia grzewczego. 3. Ustalenie klasy urządzenia (na użytkownika spoczywa ciężar wykazania w szczególności kiedy nastąpiła pierwsza eksploatacja oraz jaką klasę posiada urządzenie), np. na tabliczce znamionowej. 4. Sprawdzenie zgodności stanu faktycznego z deklaracją CEEB. Jeśli kontrolowany nie złożył deklaracji CEEB – poinformowanie o obowiązku złożenia deklaracji o źródłach ciepła oraz poinstruowanie jak to zrobić. 	<p>DOBRA PRAKTYKA.</p> <p>NAKLEJKA Z TERMINEM WYMIANY KOTŁA</p> <p>W widocznym miejscu, na urządzeniu grzewczym, warto umieścić naklejkę z określeniem granicznego terminu do wymiany kotła. Co ważne, naklejkę umieszczamy tylko wtedy, gdy mamy pewność co do klasy (lub braku klasy) kotła lub widocznej daty produkcji (w przypadku m.in. podkarpackiej oraz śląskiej uchwały antysmogowej).</p> <p> Wzór naklejki na urządzenie grzewcze</p> <p>WERYFIKACJA LEGALNOŚCI TABLICZKI ZNAMIONOWEJ</p> <p>Jeśli występuje podejrzenie, że na urządzeniu grzewczym znajduje się sfałszowana tabliczka znamionowa, a mieszkaniec nie posiada dokumentacji technicznej urządzenia grzewczego, należy zawiadomić policję o możliwości popełnienia przestępstwa z art. 225 k.k. (utrudnianie kontroli) oraz zaprotokołować podjęte działanie.</p>
<p>W wypadku stwierdzenia kotła pozaklasowego należy:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wskazać kontrolowanemu datę wymiany wynikającą z uchwały antysmogowej. 2. Wskazać formy wsparcia wymiany urządzenia grzewczego (programy dotacyjne – gminne i ogólnopolskie) i pozostawić wizytówkę osoby wytypowanej w gminie do kontaktu w tej sprawie. 3. Jeśli termin wymiany kotła już minął (zgodnie z obowiązującą uchwałą antysmogową) – pouczyć lub nałożyć karę zgodnie z kodeksem wykroczeń. 	<p>Gdy osoba kontrolowana używa kotła pozaklasowego warto przeznaczyć więcej czasu narozmowę o charakterze edukacyjnym. Warto poinformować kontrolowanego o:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ podstawowych założeniach uchwały antysmogowej; ▶ możliwościach dofinansowania do wymiany urządzenia grzewczego; ▶ podstawowych urządzeniach, które mogą zastąpić stary piec mieszkańca; ▶ zaletach termomodernizacji budynku; ▶ karach, jakie mogą zostać nałożone za niedostosowanie się do uchwały antysmogowej; ▶ procedurze zgłaszania podejrzenia o nieprzestrzeganiu uchwały antysmogowej. <p>Należy upewnić się, że mieszkaniec wie gdzie może zgłosić się po dalszą pomoc w procedurze dofinansowania wymiany źródła ciepła i termomodernizacji budynku (przekazanie ulotki i kontaktu do urzędnika zajmującego się wnioskami), a także czy zdaje sobie sprawę z konsekwencji finansowych, jeśli nie dostosuje się do zapisów uchwały antysmogowej (mandat do 500 zł lub kara grzywny do 5000 zł).</p>

ETAP III

Zakończenie kontroli – sporządzenie dokumentacji przebiegu kontroli

Działanie	Komentarz
Sporządzenie protokołu z przeprowadzonej kontroli	Protokół sporządza się w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach. Jeden egzemplarz protokołu otrzymuje kontrolowany.
Odczytanie na głos treści protokołu oraz podpisanie obu egzemplarzy protokołu przez kontrolującego i kontrolowanego	Do protokołu kontrolowany może wnieść zastrzeżenia i uwagi wraz z uzasadnieniem. Jeżeli kontrolowany odmówi podpisania protokołu, fakt ten należy odnotować w protokole. Kontrolowany w ciągu 7 dni ma prawo do wniesienia zastrzeżeń dotyczących kontroli do wójta lub burmistrza.

Dokumentacja fotograficzna (składu opału, urządzenia grzewczego, a w przypadku pobierania próbek – zdjęcia popiołu z paleniska i zabezpieczonej próbki popiołu) stanowi załącznik do protokołu i powinna być dostępna do wglądu na żądanie kontrolowanego.

Po zakończonej kontroli należy dołączyć do dokumentacji wyniki analiz laboratoryjnych wraz z opinią.

3.2.1 Kary – co zrobić, gdy kontrola wykaże spalanie odpadów lub nieprzestrzeganie uchwały antysmogowej?

Spalanie odpadów stanowi wykroczenie, o którym mowa w art. 191 w zw. z art. 155 [Ustawy o odpadach](#), zagrożone karą aresztu lub karą grzywny. Naruszenie przepisów uchwały antysmogowej stanowi natomiast wykroczenie, o którym mowa w art. 334 POŚ zagrożone karą grzywny. Pracownicy urzędu gminy, chociaż nie mogą wymierzyć grzywny w drodze mandatu karnego, w przypadku ujawnienia wykroczenia mogą:

1. Skierować wniosek o ukaranie do właściwego sądu.

Tego typu pismo do sądu powinno zawierać również wniosek o zasądzenie zwrotu kosztów poboru i analizy próbek oraz zwrotu kosztów postępowania sądowego.

[Wzór wniosku o ukaranie](#)

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta, starosta, marszałek województwa lub osoby przez nich upoważnione są uprawnieni do występowania w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia przeciw przepisom o ochronie środowiska.

2. Wezwać na miejsce ujawnionego wykroczenia

policję, ponieważ funkcjonariusze policji mogą nałożyć grzywnę w drodze mandatu karnego za każde wykroczenie zagrożone karą grzywny.

WAŻNE Podstawą do występowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego jest art. 379 ust. 4 POŚ. Przyjmuje się, że upoważnienie, o którym tam mowa, jest odrębnym upoważnieniem od tego do przeprowadzenia kontroli.

3. Niemniej jednak urzędnik w trakcie kontroli będący w sytuacji, w której kontrolowany naruszył obowiązujący porządek prawny może uznać (biorąc pod uwagę zachowanie kontrolowanego), że **ostrzeżenie lub pouczenie** o niewłaściwym zachowaniu jest wystarczające i spełni swoją funkcję zapobieżenia ewentualnych naruszeń w przyszłości.

Należy pamiętać, że w przypadku znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, które niesie za sobą zagrożenie życia lub zdrowia człowieka lub zagrożenie powstania znacznej szkody w środowisku, działanie sprawcy można zakwalifikować jako przestępstwo (art. 182 k.k.). W takim przypadku należy zawiadomić policję, a jeżeli sprawcą jest przedsiębiorca – wówczas Inspekcję Ochrony Środowiska.

3.3. Co po kontroli?

3.3.1 Kontrole następcze (rekontrole)

W rozdziale 2.3 przedstawiono pokrótce rodzaje kontroli podejmowanych przez urzędników. W tym miejscu należy szerzej omówić procedurę kontroli następczej, która jest niezwykle ważna w procesie skutecznego wdrażania uchwały antyśmogowej i zakazu palenia odpadami. Te kontrole są kontrolami ponownymi, po wcześniejszym wykryciu naruszenia, prowadzonymi w celu sprawdzenia czy przepisy uprzednio naruszone są już w danym miejscu przestrzegane. W przypadku tego rodzaju kontroli stosuje się te same przepisy prawne, co w przypadku kontroli rutynowych i interwencyjnych. W przypadku stwierdzenia korzystania z urządzenia grzewczego niezgodnego z uchwałą antyśmogową należy również przeprowadzić kontrolę następczą w celu potwierdzenia wymiany kotła.

Termin ponownej kontroli należy wyznaczyć:

► w przypadku wystąpienia okoliczności uzasadniających odstąpienie od wystąpienia z wnioskiem o ukaranie – z uwzględnieniem dokumentów uzasadniających odstąpienie od nałożenia kary;

DOBRA PRAKTYKA. **KONTROLE NASTĘPCZE**

Dobłą praktyką jest przeprowadzenie ponownej kontroli w niedługim czasie po udzieleniu ostrzeżenia. Jeśli w trakcie rekontroli okaże się, że mieszkaniec nie dostosował się do pouczeń, należy skierować sprawę do sądu. Warto przeprowadzić kolejną kontrolę, nawet po nałożeniu grzywny przez sąd, aby upewnić się, że nałożone środki spełniły swoją funkcję.

► w pozostałych przypadkach – uwzględniając niezbędny czas na rozpoznanie sytuacji na rynku, zamówienie urządzenia i umówienie wykonawcy wymiany czy wykonanie niezbędnych przyłączy mediów (np. przyłączenie gazu – terminy Polskiej Spółki Gazownictwa).

Po upływie wyznaczonego czasu należy przeprowadzić rekontrolę, na tych samych zasadach i w tym samym zakresie co pierwsza kontrola. Dopuszcza się odstępianie od przeprowadzenia ponownej kontroli, jeżeli z danych z CEEB wynikać będzie, że wymiana urządzenia grzewczego została już zrealizowana. Ponadto nie wyklucza się przeprowadzenia większej liczby kontroli danej nieruchomości w przypadku wpływających skarg dotyczących np. podejrzania spalania odpadów lub paliw niezgodnych z uchwałą antyśmogową.

W przypadku stwierdzenia popełnienia wykroczenia w zakresie spalania odpadów lub niedozwolonych paliw, kontrole następcze powinny być niezapowiedziane, wykonywane częściej i bez wyznaczania terminów.

3.3.2 Nakaz usunięcia urządzenia na skutek decyzji administracyjnej (art. 363 ust. 1 pkt 1 Ustawy Prawo ochrony środowiska)

Może się zdarzyć, że kontrola nie wykaże spalania odpadów i nielegalnego paliwa, natomiast urządzenie grzewcze, mimo że dopuszczone do użytku przez uchwałę antysmogową, zatrauwa okolicę i jest źródłem nieakceptowalnego zadymienia. W takiej sytuacji warto pamiętać, że taki kocioł może podlegać procedurze usunięcia. Zgodnie z art. 363 ust. 1 pkt 1 POŚ wójt, burmistrz lub prezydent miasta może, w drodze decyzji, nakazać osobie fizycznej, której działanie negatywnie oddziałuje na środowisko, wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko i jego zagrożenia (w przypadku podmiotów korzystających ze środowiska, tj. przedsiębiorców, zastosowanie ma art. 362 POŚ – w tym przypadku organem właściwym do wydania decyzji jest jednak starosta).

W przypadku rekontroli i ponownego ujawnienia eksploatacji kotła zakazanego przez uchwałę antysmogową (co oznacza, że wcześniejsza kontrola i mandat nie przyniosły oczekiwanego rezultatu), kopia protokołu powinna trafiać do właściwego wydziału/referatu urzędu z informacją, że istnieją podstawy do wszczęcia z urzędu postępowania z art. 362 POŚ (starosta) lub 363 POŚ (prezydent, burmistrz, wójt). Postępowanie administracyjne jest niezależne od postępowania w sprawach o wykroczenia, a jego wszczęcie i poinformowanie o tym właściciela instalacji często znacznie „przyspiesza” likwidację kotła. Zważywszy, że celem wprowadzenia uchwał antysmogowych jest „zapobieżenie negatywnemu oddziaływaniu na zdrowie ludzi i na środowisko” spełniona jest podstawowa przesłanka z obu zacytowanych przepisów i uprawniony organ powinien wszcząć niezwłocznie postępowanie.

DOBRA PRAKTYKA.

DECYZJA ADMINISTRACYJNA - NAKAZ USUNIĘCIA URZĄDZENIA

Pierwszą gminą w Polsce, która nakazała mieszkańcowi wymianę zaturawającego sąsiedztwo kotła pozaklasowego, tzw. kopciucha, był Godów. Zarówno w przypadku tej gminy, jak i kilkudziesięciu podobnych spraw prowadzonych w całym kraju inicjatorami byli aktywiści antysmogowi z Rybnika związani z akcją „Karny Kopciuch” oraz Fundacją 360!, na wniosek której z urzędu wszczynane są postępowania (podstawa prawna wniosku: Kodeks postępowania administracyjnego, art. 31). Część postępowań jest umarzanych zanim nabierze biegu, ponieważ niektórzy właściciele kopciuchów nie chcą przechodzić przez uciążliwą procedurę kontrolną i kończą całą sprawę wymianą uciążliwego źródła ciepła⁵.

⁵ smoglab.pl/fundacja-360-karny-kopciuch/

4

Edukacja i działania informacyjne na poziomie gminy

Edukacja w zakresie ochrony powietrza jest ważnym elementem w procesie poprawy jakości powietrza. Wzrost świadomości ekologicznej wśród mieszkańców ma bezpośrednie przełożenie na większą troskę o jakość powietrza i tym samym jego poprawę. Warto pamiętać, aby po przeprowadzonej kontroli w sposób kompleksowy poinformować mieszkańca o działaniach antysmogowych, które realizuje dana gmina. Niezmiernie ważne jest, aby mieszkaniec wiedział, gdzie może szukać informacji dotyczących wymiany urządzenia grzewczego. Istotne jest również poinformowanie go o możliwości kontaktu z ekodoradcą, jeśli jest on zatrudniony w danej gminie lub innym pracownikiem merytorycznym zajmującym się kwestią ochrony powietrza, w tym możliwości pozyskania dotacji.

Egzekucja przestrzegania przepisów dotyczących ochrony powietrza to nie tylko działania o charakterze administracyjno-służbowym, a więc prowadzenie kontroli jakości paliwa i urządzenia grzewczego czy rozliczanie wniosków w programach dotacyjnych gminy. Ważna w tym procesie jest również edukacja mieszkańców – to właśnie edukacja, prowadzona, jak już wspomniano często w sposób nieformalny po zakończonej kontroli, np. poprzez rozmowę z mieszkańcem na temat możliwości dofinansowania lub wagi czystego powietrza dla całej społeczności, ma ogromny potencjał do realnej zmiany zachowań osób, które świadomie bądź nie – nie przestrzegają zapisów uchwały antysmogowej czy zakazu palenia odpadami. Należy pamiętać, że mieszkaniec, który jest świadomy problemu zanieczyszczonego powietrza i jego konsekwencji zdrowotnych dla siebie i dla swojej rodziny oraz zapewniony o możliwości uzyskania realnej pomocy finansowej na wymianę starego urządzenia grzewczego i na ocieplenie budynku, chętniej podejmie kroki w tym kierunku. W tym kontekście ważne będą wszelkie działania podejmowane przez gminę z zakresu edukacji lokalnej społeczności na temat czystego powietrza i możliwości wsparcia, które oferuje gmina.

Poniżej przedstawiamy zbiór pozostałych dobrych praktyk, które nie zostały wskazane we wcześniejszych częściach poradnika, a mogą istotnie zwiększyć skuteczność prowadzonych działań kontrolnych.

DOBRA PRAKTYKA. INFORMOWANIE O DOTACJACH

Dobłą praktyką jest zakończenie kontroli rozmową o obowiązkach wynikających z uchwały antysmogowej oraz dostępnych programach dotacyjnych – gminnych i rządowych. Mieszkaniec powinien dodatkowo otrzymać materiały informacyjne, dzięki którym będzie mógł podjąć kroki w kierunku wymiany starego źródła ciepła.

Do głównych zadań **ekodoradcy** należy rzetelne informowanie o dostępnych programach dotacyjnych, doradztwo w zakresie termomodernizacji oraz wyboru odpowiedniego urządzenia grzewczego, a także udzielenie informacji o nowoczesnych technologiach dostępnych na rynku. Mieszkańcy mogą zgłaszać się osobiście lub telefonicznie z pytaniami dotyczącymi możliwości uzyskania dofinansowania do wymiany kotłów i termomodernizacji. O informację można zwrócić się również do doradcy energetycznego działającego w gminie, czy też przy WFOŚiGW.

1. ORGANIZACJA SPOTKAŃ Z MIESZKAŃCAMI

Takie spotkania mogą mieć miejsce podczas zebrań wiejskich, z rodzicami w szkołach lub mogą być organizowane celowo w ramach budowania świadomości na temat zanieczyszczenia powietrza. Atrakcyjnym sposobem na przekazywanie wiedzy jest także organizacja festynów oraz imprez plenerowych, podczas których można np. przeprowadzić quizy i konkursy dotyczące działań na rzecz czystego powietrza.

3. UDOSTĘPNIENIE SPOSOBU ZGŁASZANIA WYKROCZEŃ

Gmina powinna podać na swojej głównej stronie nr telefonu, adres mailowy i miejsce (adres), gdzie można dokonać zgłoszenia podejrzenia spalania odpadów lub nieprzestrzegania przepisów uchwał antysmogowych. W niektórych województwach funkcjonują aplikacje umożliwiające dokonywanie anonimowych zgłoszeń np. [Ekointerwencja w Małopolsce](#). Istotne jest, aby mieszkańcy mieli świadomość, gdzie mogą dokonać takiego zgłoszenia i że nie pozostaną one bez reakcji odpowiednich służb.

5. INFORMOWANIE O ROZPOCZĘCIU CYKLU KONTROLI

W ramach dobrych praktyk warto przekazać mieszkańcom informacje o rozpoczęciu cyklu kontroli wraz z wypunktowaniem obowiązków mieszkańców. Te informacje zwiększą świadomość w kontekście odpowiedzialności i zadań, które należy wykonać w ramach przeprowadzanych kontroli.

2. UTWORZENIE INFOLINII LUB PUNKTU INFORMACYJNEGO W GMINIE

Mieszkańcy będą mogli uzyskać tam ważne informacje, m.in. na temat konieczności wymiany kotłów oraz o programach dotacyjnych, np. Czyste Powietrze, Stop Smog, Ciepłe Mieszkanie, a także na temat sposobu postępowania w przypadku wystąpienia wysokich stężeń zanieczyszczeń powietrza.

4. PUBLIKACJA WYNIKÓW KONTROLI

Dobłą praktyką uświadamiającą mieszkańców o przeprowadzonych kontrolach będzie publikacja statystycznych wyników kontroli zgodnie ze strategią komunikacji w gminie, np. poprzez publikację na stronie internetowej gminy, podanie informacji do lokalnych mediów lub wywieszenie informacji na gminnej tablicy ogłoszeń.

6. KOLPORTAŻ ULOTEK INFORMACYJNYCH

Ulotki informacyjne o dostępnych programach dotacyjnych gminnych i rządowych oraz o uchwale antysmogowej powinny trafić do każdej skrzynki. Wysyłka ulotek zwiększy liczbę osób, do których dotrzemy z informacją np. o zbliżających się terminach wymiany urządzeń grzewczych. Taką ulotkę najlepiej wysyłać w kopercie wraz z dokumentami podatkowymi.

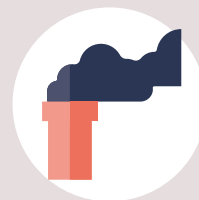
7. KORZYSTANIE Z EFEKTYWNYCH KANAŁÓW DYSTRYBUCJI INFORMACJI

– strona internetowa gminy, fanpage w mediach społecznościowych np. na Facebooku, dodatki antysmogowe do lokalnej gazetki, stworzenie bazy mailingowej i smsowej mieszkańców. Korzystając z powyższych źródeł przekazu można komunikować mieszkańcom najważniejsze informacje dotyczące m.in. liczby wymienionych kotłów oraz terminy, które są obligujące zgodnie z uchwałą antysmogową.

9. WSPÓŁPRACA Z LOKALNYMI LIDERAMI I ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Dobłą praktyką w zakresie komunikacji jest współpraca z osobami opiniotwórczymi, m.in. z księdzem, lekarzem, nauczycielem czy sołtysem. Warto podjąć współpracę z lokalną prasą i aktywnymi organizacjami czy grupami nieformalnymi.

8. WSPARCIE PROMOCYJNE AKCJI PROWADZONYCH PRZEZ ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE NA RZECZ CZYSTEGO POWIETRZA

Jedną z takich akcji jest Karny Kopciuch, który daje mieszkańcom możliwość zgłoszenia podejrzenia nielegalnego spalania anonimowo poprzez stronę internetową www.karnykopciuch.pl. Zgłoszona osoba dostaje szansę na poprawę swojego postępowania – otrzymuje materiały edukacyjne na temat smogu i aktualne informacje dotyczące programów dotacyjnych na wymianę źródeł ciepła. W przypadku osób, które nie tylko zakłócają prawo do życia w czystym środowisku, ale też nie rokują poprawy składane są wnioski o wszczęcie postępowania administracyjnego (patrz: Nakaz usunięcia urządzenia na skutek decyzji administracyjnej).

Załączniki

- [Wzór upoważnienia do przeprowadzenia kontroli](#)
- [Lista kontrolna – kontrola krok po kroku](#)
- [Wzór protokołu kontroli](#)
- [Wzór świadectwa jakości paliw stałych](#)
- [Wzór wniosku do sądu](#)
- [Wzór naklejki na urządzenie grzewcze](#)
- [Przykład decyzji administracyjnej nakazującej wymianę urządzenia](#)

